

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Disse Tidens onde Optugtelse

Citation: Falster, Christian: "Disse Tidens onde Optugtelse", i Falster, Christian: *Satirer, 1720-42*, udg. af Aage Schiøttz-Christensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1982, s. 9. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster04-shoot-workid55024.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: *Satirer, 1720-42*

10

Hvis *Cato* skulde nu opstaa,
Og see i vore Dage,
Hvad Maade Folk anvender paa
De Unge at opdrage,
Hand neppe fandt, den brave Mand,
En Tøddel effterlevet
Af sine Regler, hvilke hand
Om Børne-Tugt har skrevet.

Hand, for at vende Verden om,
Sig vilde vist beklage,
At hand den Magt ej hafde, som
Til *Rom* i Gamle Dage;
Hand sikkert paa en anden Fod
De Unge skulde sette,
Og Tugthuus for Forældre lod
Hand virkelig oprette.

Thi see! hvorledes gaar det til?
Det er jo ingen Under,
At Laster gierne følge vil
Den Unge nu omstunder;
En daarlig Fader self ved Haand
Sin spæde Søn jo tager,
Og ved Exempels Lede-Baad
Til Udyd ham ledsager.

11

Jeg melder intet om, at, naar
Et Barn kand Tungen røre,
Det strax i sine spæde Aar
Skal lade sig forføre,
Og af den Tydske Glose-Bog
Samt Frandske Tunge-Amme,
Tilvennes ved sit Moders-Sprog
Sig efterdags at skamme.

Det er jo næsten nu en Spot,
Om Børn ej veed at sige
Af Grillenfænger *Don Quixott*,
Roselli og deslige,
Om en *Roman* ej ligesom
En *Catechismus* læres,
Da *Luther* til *Pariis* og *Rom*
Ej mindre ofte æres.

Jeg intet har at sige paa
Dend Udenlandske Tunge,
Naar Dyden kun tillige maa
Indprentes i den Unge,
Nej! tvertimod, jeg priser dem
Lyksalig som kand finde
En F... en Dydens Lem
Til Læremesterinde.

12

Men du, som for de Unge est
Et Lastefuldt Exempel,
Kom, følg til en *Satirisk* Præst
Udi en Hedensk Tempel,
Til Juvenalis, Skriffat staa,
Som Dydens Overtræder,

Og Pasz af hannem skrevet faae,
Som dine Børns Forræder.

Kom først, du dobler, frem og svar
Til Spørsmal for din Gierning,
Du, som din meste Handel har
Med Brikker, Kort og Tærning,
Som ej af Sengen kommer seen,
Før du med skidne Hænder,
Med Strømpen paa det eene Been,
Til Spille-Bordet render.

See! naar den Lille merker, at
Du Spil ej kand undvære,
Strax faaer han ogsaa Kortet fat,
Vil samme Kunster Lære,
Med Alphabet hand lyst ej har
At bryde da sin Hierne,
Men Hierter, Ruder, Kløer og Spaer
Hand bogstaverer gierne.

13

Hvad bliver denne siden til?
En syndig Dagedriver,
See *cinq & neuf* og slige Spil
Hans Kunst og Handverk bliver,
Sig self hand stiaeler Tiden bort,
Og andre derved skiller,
Kort sagt: Sit korte Levnets kort
Hand liderlig forspiller.

Hvad skeer? Du siden sender ham
Til udenlandske Stæder,
Berlin, Pariis og Amsterdam,
At lære gode Sæder,
Jo, jo, hand *Universitet*
I Spille-Huse søger,
Og sidder heller der i *Beet*
End hiemme udi Bøger.

Forgieldet gaar hand ofte da
Med brødden Pung og Lomme,
Og ønsker kun, at Hiemme fra
En Vexel vilde komme,
Af Frygt, at hand med Slutteri
Og Fængsel skal beskiæmmes,
Af Længsel, at hand kand udi
Sit Lav paa ny indlemmes.

14

See dette tit er Frugten af
Din egen onde Vane,
Hvorned du ham til Betler-Staf
Har aabnet Vej og Bane;
Men vel! Lad være end, at hand
I armod ej geraader,
Lad være, at hand vinde kand,
Og ved sin Spillen Baader;

Hvad Kunster gaar da ej i svang
Med Øjne at forblinde?
Jeg vedder, at hand mangan Gang
Gjør uræt for at vinde,
Ja ej alleene uræt gjør,
Og synder mod sin Næste,

Men vel endog med Eeder tør
Sit Skalcke-Fund stadfæste.

Tænk, er det eene Onde da
Ej verre end det Andet?
Er det, som stiales andre fra,
Ej syndigt og forbandet?
Hvo vilde til Bedrageri
Et Menniske opdrage,
Og uforsvarlig Deel udi
Hans Tyve-Koster tage?

15

Nej, dersom det skal gaa ham vel,
Da lader du ham lære,
At gjøre hvermand ræt og skiel,
Og ingen at besnære,
At ofre sin Forstand og Tiid
Til det gemeene Beste,
At bruge ald sin Kunst og Fliid
Til tjenste for sin Næste.

Nu maa jeg melde et par Ord
Til dig som lever LEKKER,
Som ved et overdaadigt Bord
Dit Legem syndig spekker,
Hvis Bug til fylde have vil
Det Feede og det Søde,
Hvorved den Unge vennes til
At vrage daglig Føde.

See denne neppe skiønne kand,
Før dit Exempel frugter,
Mand seer, hvorledes næsten hand
Til hver en Mundfuld lugter,
Hand, i at sette priis paa Mad,
Er uforskammet kræsen,
Men Røgen af et lekkert Fad
Kand kildre ham i Næsen.

16

Hans Tænder rinder, naar hand seer
Ragout og *Carbonade*,
En Koge-Bog hand elsker meer
End heele Børsens Lade,
Giv agt, hvor den *Apicius*
Paa Kramsfugl veed at skiønne,
Hvor hand er *Anatomicus*
Udi en Agerhønne.

Omsider kræses her ej nok
Paa den fornemste Mode,
Saa gaar hand til den Franske Kok,
At gjøre sig til gode,
Hvad skeer? Med Viin og Sukker har
Tracteres der saa længe,
At hand til fremmed Brød og Vand
Omsider tit maa trænge.

Tænk Du af *Epicuri Sect*,
Som saadan Skole holder,
Som din Discipel slig *Confect*
Paa Frodseri forvolder?
Hvad vilde du vel svaret, om
Naturen for dit Levnet

Til *Lacedæmon* eller *Rom*
Dig fordum hafde stevnet?

17

Ja siig mig du, som udi Mad
Og Drikke est saa graadig,
Hvi spekker du en Dødning Rad,
Et Skrog saa overdaadig?
Er vel et Legem værd, at mand
Opvarter det saameget?
Nok er det, naar din lekre Tand
Nødtørfvig vorder qvæget.

Hvad har du Viin og Sukkerbrød
Til daglig Spiise nødig?
Viis mig en *Philosoph*, der nød
En Smule overflødig!
Har Grovbrød paa *Augusti* Dug
Vel efterladt sig Pletter?
Mon ej saavel den gode Rug
Som beste Hvede mætter?

Spørg desforuden Lægen ad,
Om Sundhed vel tilstæder,
At du af allehaande Mad
Imod Naturen æder?
See! dersom *Adam* efter dend
Huusholdning hafde levet,
Hand hafde neppe ældre, end
De Franske Kokke blevet.

18

Tænk ej, at jeg en *Enkratit*
Dig Viinen vil forbyde,
At jeg er *Saba Eremit*,
Der neppe vilde nyde
En Draabe Vand og Smule Brød
I heele otte Dage;
Naturen aldrig nogen Bød
Sit Legem saa at plage.

Æd til behov; Det haver jeg
Slet intet paa at sige,
Æd Fugle, Fiske, Dyyr og Qveg,
Men ikke Folk tillige;
Thi de som udi Frodseri
Sit Gods og andres æder,
De ligner *Antropophagi*
Paa hine vilde Stæder.

Een Lyde jeg fremdeles til
Gemyt dig har at føre,
Som denne Tids Forældre vil
Kun meget nødig høre,
Der om at gjøre drog og skarn
Af Børn saa got som kappes,
I det et uforstandigt Barn
Skal føjes, kysses, klappes.

19

See nu omstunder er en Glut
Et Herskab udi Huset,
En Tiener gjør ej denne Mut,
Før hand er overfuset,

En Skolemester tier still,
Og frygter for Unaade,
Chrysippus self, om hand var til,
Fik lade Glutten raade.

Skal denne lære *a, b, c,*
Da skal det ved Rusiner,
Ved Hvedebrød og Sukker skee,
Ved søde Ord og Miiner,
Men dersom Halsen uden Straf
Sig ej vil lade bøje,
Strax bliver Graaden tørret af
Den Kiæle-Degges Øje.

Det ømme Faders/Moders Hierte kand
Jo ingenlunde taale,
At see den Lille Kind med Vand,
At høre Barnet skraale,
See! Riiset slaas i tu af Harm,
De vaade Øyne kysses,
Med Sukker got paa Skiød og Arm
Den lille Martyr tysses.

20

Tænk du, som tugter saa din Søn,
Imedens hand er liden,
Hvad venter du at faae til Løn
Af saadan en med Tiden?
Mon du din fule Ømhed vil
Ej med Foragt undgjelde?
Mon denne Urt ej bliver til
Din egen Brende-Nelde?

Jeg siger ikke, at du skalt
Spartanisk Haarhed øve,
Endskiønt en Abe over alt
Er verre, end en Løve;
Men dyrk din Ager, at dit Korn
Ej Klindte-fuldt skal blive,
At dend for Hvede ikke Torn
Og Tidsel dig skal give

Og hvis du har til Overflod
Taalmodighed at miste,
Da und din Tiener og en Lod,
Lad hannem samme friste;
Ja dersom denne sig forseer
Af Uforagt og Vaade,
Da overbær hans Fejl med meer
Taalmodighed og Naade.

21

Men see! dit Barn jo tit en from
Og gunstig Herre haver,
Naar du din Tiener ligesom
En Nidkier Fader aver,
Naar du ham træder med din Fod,
Og ned paa Jorden kaster,
Ret saasom du for Regnskab stod
At svare til hans Laster.

Jeg beder ej for denne, naar
Hand højlig sig forbryder,
At du ham da med lempe slaar,
Ej nogen Lov forbyder,

Men tænk derhos, at Herrens Been
Hos Tienerens er taget,
At hiin og denne Mynt af een
Naturens Malm er slaget.

Læs *Senecam*, hvor *Pollio*
Som en Tyran afmalis,
Læs, hvad der skrives *Rutilo*
Til Spot hos *Juvenalis*,
Der brugte *Polyphemi* Kam
Til sine Folk at kiemme,
Saa ingen *Siren* var for ham
Saa sød, som Pryglens Stemme.

22

Hvo vilde lide dig, der saa
U-effertænksom hersker,
Og skindet ubarmhiertig paa
En fattig Tiener tersker?
Straf hannem, naar hand ilde gjør,
Og straf ham da med maade,
Men straf, som jeg dig sagde før,
Dit Barn med mindre Naade.

Jeg hafde meer at sige dig,
Antiphates, end dette,
Men see, her forekommer mig
Madame la Coquette
Med krused Haar og sminked Hud,
Trodtz *Grækernes Helene*,
See! Skiltet næsten hænger ud
Af hendes Øjensteene.

Giv agt, hvor mange Bier om
Den Hunning-Kube sværmer,
Hvorledes Mandfolk ligesom
Er syed til hendes Ermer,
Hun nep kand sette Foden frem;
Thi see, der altid ligger
En *Coridon* for denne Lem,
En Lefle-Almis-Tigger.

23

De skiftes til at varte op,
Saavel som og at sende
Den eene Knipling til en Top,
Samt smukke Baand til hende,
Den anden dejligt *Porcellin*,
Og *Indiansk* Dukker,
Louvises Kram, den beste Viin,
Samt *Caffé The*, og Sukker.

Hvad om vi kom et Øjeblik
I hendes Skriin at rage?
Om vi forlov af hende fik
Archivet at randsage?
Hvor mange Fiere fandtes der
Ej da af hendes Haner,
Hvor mange Breve fra enhver
Af hendes *Courtisaner*?

Hvad om vi hendes Bøgger saae,
Og ledte dem igiennem?
Maaske vi skulde neppe faae
En ærlig Bog blant dennem.

Vi efter en *Celinde*-Digt
Ej torde ved at lede,
Clelie, Faramond og sligt
Paatimen laa tilrede.

24

Tænk dog, når denne *Dame* saa
Med Vellyst sig befatter,
Hvorledes kand da nogen spaa
Om hendes Jomfru Datter,
At hun med Tiden bliver een
Lucretia i Dyder?
Et kroget Træ en kroged Green
Jo gierne af sig skyder.

Hvo vilde vel forsikre dend,
Som hende faaer til egte,
At hun skal ej faae fleere Mænd,
Og paa sin Moder slegte?
At hendes Børn af den Forstand
Med Tiden skulde blive,
At de dend rette Fader kand
Ved navn tilkiende give?

See! hun er neppe voxen til,
Før hun og ligeledes
Som hendes gode Moder vil
Med fode-fald tilbedes,
Hun ogsaa sine Ofringer
Vil have paa sit Alter,
Hvor *Cleopatra* Bibel er,
Og Viiser *Davids* Psalter.

25

Omsider giftes denne Brud,
Og Manden bliver Fader,
Ved det at Fruen føjter ud
Paa *Bal* og *Mascarader*,
Hun ham fortæller, hvem der var,
Hvor mange Spille-Borde,
Samt Mand- og Fruentimmer-Par,
Men ikke, hvad hun gjorde.

Kort sagt, hun sætter hannem paa
Een Brille efter anden,
Hun stempler ham et V og K
Forblummet udi Panden,
Og derhos bilder hannem ind,
At disse Tegn betyder
En Vakker Kones kydske Sind,
Oprigtighed og Dyder.

Ja hvad? om hand end vidste det,
Hvorledes hun ham skabte,
Om hand end kom for Tamper-Ret,
Hand ufejlbarlig tabte,
Hand blev ej derfor hende qvit,
Thi hun for denne Fare
(Trods Nonne eller Jesuit)
Sig veed at tage vare.

26

Hun nok saa længe har udi
Sin Moders Skole gaaet

Og Munster paa Bedrageri
I Elske-Kunsten faaet,
At der ej høres lettelig
Ved hvert et Puds en Bielde,
At hun har lært at vogte sig,
Som gammel Muus for Fælde.

Men Du, som dine Unger saa
Med slige Orme mader,
Som selv forfører dine Smaa,
Og narrer Deres Fader,
Som til *Actæon* gjør din Mand,
Din Datter til *Coquette*,
Hvad tænker du? hvorledes kand
Du vel forsvare dette?

Ja Du, som i din Moders Særk
Dig utilbørlig Klæder,
Som stiller efter hendes Verk
Og Viiser dine Sæder,
Tænk, at dit Legem er gemeent,
Som hine Borger-Stuer,
Og at det bliver saa ureent
Som Kiød af Spi og Fluor.

27

Ja see! hvorledes gaaer det dig
Med dine Legems Giester?
Den eene deraf roser sig,
Den anden det stadfæster;
Paa *Thee-* og *Caffe-Huse* Du
Som en *Avis* maae være,
Der kommes tit dit Navn ihu,
Men ikke til din Ære.

Jeg kunde sige meget meer,
Men see, jeg det begiver,
Thi hisset jeg en Landsmand seer,
En modig DAGE-DRIVER,
Ham maa jeg spørge, hvem hand er?
Hvad Meen hand har paa Armen?
Thi see! hand Haanden enten bær
I Lommen eller Barmen.

Paa Skaane vil jeg ikke tro,
At hand har faaët skade,
Hand laa jo i sin gode Ro,
Da Folket stod for *Stade*,
Hand jo ved Kakkell-Ovnen sad,
Da *Rugen* blev indtaget,
Hand blev jo ikke fra sin Mad
Ved *Wismars* Bomber jaget.

28

Nej, Nej, jeg kiender hannem vel,
Hand slaaes ej for sin Føde,
Hand heller sover sig ihiel,
Thi see, hans Fader døde
Af Skiørbug, for hand aad og drak,
Og ingen Ting bestilte,
Undtagen at ved Snuftobak
Hand Urteboder skilte.

Ja om jeg i et Testament
Om denne maa optegne,

Hvad Roos og got hand har fortient,
Og kortelig opregne,
Hvad mig om hannem er bevist,
Hvor tro hand var sin Næste,
Hvad Kongen har i hannem mist,
Samt det gemeene beste,

Da var det hans *Philosophie*,
Hørsommelig at være
De *Sybariters Politie*,
Og Hviledagen ære,
Hand sindet var, som hiine, der
Dend vakre Tanke haver,
At Ledighed for Herrer er,
Men Flittighed for Slaver.

29

Et Apostolisk Sammenskud
Ham havde foraarsaget
Saa megen Ungdoms Hovedbrud,
Og saa hans Hierne plaget,
At hand var blevet gandske kied
Af Skole-Fuchs-Handtering,
Og bragt omsider til sin Eed
At hade ald Studering.

Hans Hierte for Heroisk var
I hannem til at lære,
Hand ønskede udi *Tranquebar*
Hver Bog og Skrift at være,
Hand agtede ej, hvad *Molesworth*
Om hannem kunde skrive,
Som udaf Avind var forgiort
Til Løgn at foregive.

At hand i Kirken sielden kom,
Det vil jeg ej omrøre,
Hand skulde være længe om
I Klæder sig at føre,
Og før hand kom udi sin Kiol,
Udviklet af sin Pude,
Var Præsten alt paa Præke-Stool,
Ja heele Præken ude.

30

Blant andre Ønsker ønskede hand,
At Nægle aldrig groede,
At Vandet hafde dend Forstand,
Og af sig self ham toede,
At hand sit Skiæg og dend Fortred
Til Jøder kunde leje,
Samt at hand aldrig torde ved
At gaa paa Steene-Veje!

Hand tit forundred sig paa dem,
Som, for at tiene Landet,
Saa got som gaar fra Huus og Hiem,
Fra Kiøkken, Seng og andet,
Hand svor, at han blant dennem, som
I Kongens Sæde sidder,
En Lem ej vilde være, om
Hand kunde blive Ridder.

Hvad nytted' hand da Tiden paa?
Hand gik omkring i Staden,

I Vinduer hand gierne laa,
Og kiged ud paa Gaden,
Hand op og ned og runden om
Spatzeerte udi Stuer,
Og fanged Griller, ligesom
Domitianus Fluor.

31

Hans Videnskaber og Forstand
Var meere end Gemeene,
Sit FADER VOR det kunde hand
Ja ikke det alleene,
Hand kunde som *Theologus*
Slaa Lapperne af Marken,
Og som en *Mathematicus*
Hand kunde bygget Arken.

Geographien kunde hand,
Og vidste at randsage
I Allmanakken efter Land,
Paa Landkort efter Dage,
Han søgte *Moschov* i Sydvest
Og *London* i Tyrkiet,
Men ellers var hand allerbest
Bekientd i Barbariet.

Hand vidste nok, hvor *Brunsvig* laa,
Men kom der ikke gierne,
Tit svoor dog *Alberoni* paa,
At, dersom denne Hierne
I Kong *Philippi Cabinet*
Og Sager havde kiiget,
Da havde Kongen ej saa let
Udjaget ham af Riiget.

32

Hvad ellers sig hans Børn angaar,
Da var hand manges Fader,
Som løber om, mens Landet staar,
Paa alle Landets Gader.
Ej Skam og Spot! nu vogner jeg,
Hvad er det, at jeg skriver
Et Testament om Fæ og Qveg,
Om Landsens Dagedriver?

Hør du, som Børn ej venner til
At gjøre Gafn og andet,
Hvad Regnskab mon du gjøre vil
For Kongen, GUd og Landet?
Til hvad Befodring voxer de
Ved saadan Lærdoms Føde?
Der gaar jo gierne Spøgelse
I Huuse, som er øde.

Ja er det ret, hvor Herren ej
Sit vaagne Øje lukker,
At der en Tiener gaar sin vej
Til Sengs, og Lampen slukker?
Bør Lyset hos en Undersat
Ej brende som til Hove,
Hvor Kongen vaager Dag og Nat
Og knap har tiid at sove?

33

Har Landet ikke dig, som een
Forrædder at anklage,
Der suer Marv af Landets Been,
Og stæler Landets Dage,
Der høster, og vil ikke saae,
Ej ondt for Landet liide?
See, raadte jeg, du skulde staa
Ved *Corfitz Ulfelds* Siide.